שיעורן כרמונים ארץ זית שמן אמר ר' יוסי ברבי חנינא ארץ שכל שיעוריה כזיתים כל שיעוריה סלקא דעתך והא איכא הנך דאמרן אלא ארץ שרוב שיעוריה כזיתים דבש [א]ככותבת הגסה ביום הכפורים (א)ואידך הני שיעורין בהדיא מי כתיבי [ב]אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא רב חסדא ורב המנונא הוו יתבי בסעודתא אייתו לקמייהו תמרי ורמוני שקל רב המנונא בריך אתמרי ברישא אמר ליה רב חסדא לא סבירא ליה מר להא דאמר רב יוסף ואיתימא ר' יצחק כל המוקדם בפסוק זה קודם לברכה אמר ליה [ג]זה שני לארץ וזה חמישי לארץ אמר ליה מאן יהיב לן נגרי דפרזלא ונשמעינך: איתמר הביאו לפניהם תאנים וענבים בתוך הסעודה אמר רב הונא טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם וכן אמר רב נחמן טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא [ד]דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל [ה]ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא [ו]הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם לאחר הסעודה טעונים ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאלו את בן זומא מפני מה אמרו דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אינם טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם אמר להם הואיל ופת פוטרתן אי הכי יין נמי נפטריה פת [ז]שאני יין

דגורם

שיעורן כרמונים. ניקב כמוליא רמון טהור. בעלי בתים חסים על כליהם הלכך ניקב כמוליא קטניות מגניעו לזיתים ניקב כמוליא זית משתמש לאגוזים ניקב כמוליא אגוז משתמש בו רמונים אבל של אומן העומד למכור לא הוי שיעוריה בהכי: **שרוב שיעוריה.** אכילת חלב דם נותר ופיגול: **דבש.** האמור בתורה הוא דבש תמרים וכותבת היא תמרה: **זה שני לארץ.** ארץ זית שמן ודבש דכתיב בסיפיה דקרא הפסיק ארץ את הסדר וחזר לעשות זיתים ותמרים חשובים (א) מתאנים ורמונים שהרמון חמישי לארץ הכתובה בראש המקרא ודבש שני לארץ הכתובה בסופו: **מאן יהיב לן נגרי דפרזלא.** רגלים של ברזל: **ונשמעינך.** נשמשך ונלך אחריך תמיד: **הביאו לפניהם תאנים וענבים בתוך הסעודה.** ולא ללפת את הפת דא"כ הוו להו טפלה ואין חולק בדבר שאין טעון ברכה לא לפניו ולא לאחריו אלא לפעמים שבא למתק את פיו בתוך הסעודה בפירות: **מברך לפניהם.** דלאו טפלה נינהו: **ולא לאחריהם.** דבהמ"ז פוטרתן: **בין לפניהם בין לאחריהם.** דלא פטר אלא מידי דזיין והני לא זייני: **פת הבאה בכסנין.** לאחר אכילה ובהמ"ז היו רגילים להביא כיסנין והן קליות לפי שיפין ללב כדאמרי' בעלמא (עירובין כט:) הני כיסני דמעלו לליבא ומביאין עמהן פת שנלושה עם תבלין כעין אובליאי"ש שלנו ויש שעושין אותן כמין לפורים ואילנות ואוכלין מהן דבר מועט. ומתוך שנותנים בה תבלין הרבה ואגוזים ושקדים ומאכלה מועט לא הטעינוה ברכה מעין ג' מידי דהוה אפת אורז ודוחן דאמרינן בפרקין (דף לז:) בתחלה בורא מיני מזונות ולבסוף ולא כלום: **פת פוטרת.** בין לפניהם בין לאחריהם: **דברים הבאים מחמת הסעודה.** ללפת בהן את הפת: **אין טעונין ברכה.** דהוו להו טפלה הלכך כל מידי בין מזון בין פירות שהביאו ללפתן אין בו ברכה לא לפניו ולא לאחריו: **שלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה.** כגון דייסא וכן כרוב ותרדין שאינן לפתן ובאין למזון ולשובע: **טעונין ברכה לפניהן.** דלאו טפלה נינהו ואינן בכלל לחם דנפטר בברכת המוציא: **ולא לאחריהן.** דמיני מזון נינהו וברכת המזון פוטרתן: **דברים הרגילין לבא לאחר סעודה.** כגון פירות אפי' הביאן בתוך הסעודה שלא מחמת לפתן: **טעונין ברכה בין לפניהן.** דלאו טפלה נינהו: **בין לאחריהם.** דאין ברכת המזון פוטרתן דלאו מזוני נינהו:

דגורס

אייתו לקמייהו תמרי ורמוני. ולא ללפת בהן את הפת דאם כן הוו להו פת עיקר והן טפלה ותנן (דף מד.) מברך על העיקר ופוטר את הטפלה: **זה שני לארץ.** מ"מ היכא דאיכא חטה וזית או שעורים ותמרים אע"ג דשוין לארץ מכל מקום המוקדם בפסוק דהיינו לארץ ראשון יקדים לברכה[א]: **הביאו** לפניהם תאנים וענבים בתוך הסעודה. וכגון שאין באין ללפת את הפת אלא לקנוח סעודה: **אלא** פת הבאה בכסנין. דטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו רק בורא נפשות רבות מידי דהוה אאורז ודוחן דאמרי' לעיל (דף לז:) בתחלה מברך במ"מ ולבסוף ולא כלום הואיל ונתנו בהן שקדים הרבה. ופי' רש"י אפי' אם אכל מהן אחר בהמ"ז קאמר ולא נהירא חדא דאמרי' לעיל כל שיש בו מחמשת המינין צריך ברכה מעין שלש ועוד אמאי קאמר כיסנין לימא נמי אורז ודוחן ע"כ צריך לפרש דמיירי בתוך הסעודה קודם בהמ"ז[ב] דמיירי בה וה"ק חוץ מן הפת הבאה בכיסנין בתוך הסעודה קודם ברהמ"ז דאין טעון ברכה לאחריו דפטר ליה בהמ"ז אפי' לרב ששת משום דהוי דבר מועט אבל בלא סעודה אף לאחריו צריך לברך מעין ג' ברכות ולהכי לא נקט פת אורז ודוחן שהרי אפילו בלא סעודה נמי אין צריכין ברכה מעין ג' לאחריו: לא קי"ל כרב ששת אלא כרב הונא ורב נחמן דאין הלכה כיחיד במקום רבים. ה"ג: **ויין פוטר כל מיני משקין.** ולכאורה מיירי ביין בלא סעודה דאי בהדי פת תיפוק ליה דפטר ליה פת דאפי' יין נמי רצה לומר הספר בסמוך דפטור אי לאו טעמא דקובע ברכה לעצמו אלא מיירי בלא סעודה ואפ"ה יין פוטר ולית הלכתא כוותיה שהרי מפת פוטרת אין הלכה כמותו אלא כפסק רב פפא א"כ גם מהא דקאמר יין פוטר וכו' לית הלכתא כוותיה: **הלכתא** דברים הבאים בתוך הסעודה מחמת הסעודה. פי' הקונטרס ללפת בהן את הפת אין טעונין ברכה דהוו להו טפלה ולא נהירא דא"כ מתני' היא (דף מד.) דמברך על העיקר ופוטר את הטפלה ומאי קמ"ל ועוד קשה דפריך בסמוך יין נמי נפטריה פת ומאי קשה והלא כששותים היין אינו טפלה לפת ולאו כמידי דטפל לפת מיירינן ואין לפרש לפירוש הקונטרס יין נפטריה פת כששורה פתו ביינו קאמר דהוה ליה יין טפל דהא לא אשכחן שיברך עליו בענין זה אלא ואלו מיירי בשתיה ועוד קשה מה שפי' רש"י דברים הבאים שלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה כגון דייסא ותרדין וכרוב שאינן של לפתן ובאין לזון ולשבוע טעונים ברכה לפניהם דלאו טפלה נינהו ומיהו פטורין מברכת המזון דמיני מזון נינהו ולא נהירא דאמרי' במתני' בירך על הפת פטר את הפרפרת ובגמ' מפרש דהוא הדין כל מעשה קדרה ודברים הרגילים לבא לאחר הסעודה פירש"י כמו פירות ואפי' הביא אותן בתוך הסעודה שלא מחמת לפתן טעונים ברכה בין לפניהם דלאו טפלה נינהו ובין לאחריהם דאין ברכת המזון פוטרתן דלאו מזון נינהו דהיינו כרב ששת דאמר לעיל הביאו לפניו תאנים ורמונים בתוך הסעודה דטעונים ברכה בין לפניהם בין לאחריהם והוי דלא כהלכתא דקיי"ל כרב נחמן וכרב הונא כדפרישית לעיל. על כן פי' ר"י דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה כלומר הרגילים לבא מחמת הסעודה בפת שרגילים לאכלן עם הפת כגון בשר ודגים וכל מיני קדרה והביאן בתוך הסעודה אין טעונין ברכה לפניהם ולאחריהם אפי' אכלן בתוך הסעודה בפני עצמן בלא פת דכיון דמשום פת הם באין הפת פוטרתן אבל דברים שאין דרכן לבא בתוך הסעודה כגון תמרים ורמונים ושאר כל פירות שאין רגילים ללפת בהן את הפת טעונין ברכה לפניהן דכיון דלאו משום לפתן אתו אין הפת פוטרתן והיינו כר"נ וכרב הונא דלעיל דאמרי דטעונין ברכה לפניהן ולא לאחריהן: **לאחר** הסעודה גרסי'. ותו לא ולא גרסי' דברים הבאים בהך סיפא והכי פירושו אם הביאו דברים שהזכרנו אחר הסעודה פי' לאחר שמשכו את ידיהם מן הפת שוב אין הפת פוטרתן כלל והוי כמו שאכלן בלא שום סעודה ובין דברים הרגילים לבא מחמת הסעודה ובין דברים שאין רגילים לבא מחמת הסעודה טעונים ברכה לפניהם ולאחריהם דאכל דברים דלעיל קאי ועכשיו אין לנו דין זה דאין מנהג שלנו למשוך ידינו מן הפת כלל עד לאחר בהמ"ז אלא כל שעה שאנו אוכלין פירות או שום דבר קודם בהמ"ז דעתנו לאכול פת כל שעה וקיי"ל כפסק דרב פפא: **אי הכי** יין נמי נפטריה פת. דודאי יין מחמת סעודה אתי שהוא שותה כמה פעמים דאי לאו הסעודה לא ישתה ולפטריה פת ומשני שאני יין דגורם ברכה לעצמו פירש"י דבהרבה מקומות הוא בא ומברכין עליו אע"פ שאין צריכין לשתות כגון בקידוש ובברכת אירוסין ורשב"א פי'[ג] משום דצריך לברך על היין בורא פרי הגפן ובתחלה כשהוא בענבים בורא פרי העץ ועל שאר משקין שהכל נהיה בדברו ומיהו אומר ר"ת דבשאר משקין כמו מים ושכר הבאים מחמת הסעודה פת פוטרתן דאפי' יין הוה פוטר אי לאו דקובע ברכה לעצמו ולא כמחזור ויטרי[ד] שכתב שמברכין למים ברכה בכל פעם ופעם ואפי' בתוך הסעודה דהוי כמלך והא דלא פריך הכא[ה] (ב) מהן משום דיין זיין אבל מים לא זייני כדאמר (לעיל לה.) הנודר מן המזון וכו' ופשיטא דלא פטר להו פת דאינה בכלל ברכת הפת:

מיהו

עין משפט נר מצוה

קג א מיי' פ"ג מהלכות שביתת עשור הל' א סמג לאוין סט טוש"ע או"ח סי' תרי"ב סעיף א:

קד ב מיי' פ"ח מהל' ברכות הל' יג סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' ריא סעיף ד:

קה ג טוש"ע או"ח סי' קעז סעיף ב:

קו ד מיי' פ"ד מהלכות ברכות הל' יא סמג שם טוש"ע או"ח סימן קעז סעיף א ג:

קז ה טוש"ע או"ח סי' קעד סעיף א ז:

* * *

רבינו חננאל

אמר רב פפא הילכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם. פירוש, כל דבר הבא בתוך הסעודה מחמת סעודה לאכול בהן פת, כגון מיני תבשילין וכיוצא בהן דעבידי למילפת בהן, אין טעונין ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם. יש מי שאומר אפי' ענבים ותאנים ורמונים וכיוצא בהם, שהרבה בני אדם אוכלין בהם פתן, בזמן שבאים בתוך הסעודה למילפת בהו את הפת, פת פוטרתן ואין צריכין ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם. הדייסא וכיוצא בהם. ואע"ג דאמרינן בבלאי שפשאי דאכלי נהמא בנהמא, אם נהמא ממש הוא, דברי הכל פת פוטרת את הפת, ואם אינה פת הרי הוא תבשיל הבא מחמת הסעודה בתוך הסעודה, ופת לדברי הכל פוטרת כל תבשיל הבא מחמת הסעודה בתוך הסעודה, אבל דברים הבאים בתוך הסעודה שלא מחמת סעודה כגון מיני מתיקה חביצא ברובשא ופאלודג וכיוצא בהן, שבאין למתיקה ולא ללפת, טעונין ברכה לפניהם ולא לאחריהם. דברים הבאים שלא מחמת סעודה לאחר סעודה כגון אבטיחים וענבים ורמונים וכיוצא בהן, שאין באין ללפת בהן את הפת, שכבר סלקו את הפת מלפניהם ועדיין לא רחצו ידיהן, הרי אלו טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם, שכיון שלא באו ללפת בהן, אין ברכת המזון פוטרתן מלברך אחריהן. לכך צריכין ברכה לפניהם ולאחריהם. וזהו פי' דברי רב פפא שפסק הלכה. אי הכי יין נמי נפטריה פת שאני יין דגורם ברכה לעצמו. א"ל לבן זומא אם הפת פוטרת כל הבא מחמת סעודה בתוך הסעודה, תפטור גם את היין. אמר להו יין גורם ברכה לעצמו. שפוטר כל מיני משקין. פירוש אחר: הא דפריך יין נמי נפטריה פת, היינו ע"י תערובות ששורה בהם את הפת, אבל כששותיהו כך בתוך הסעודה, אתי ליה שפיר שאין הפת פוטר את היין, ואין מקשה כלום מזה, וכשי"כ דאתי שפיר שאינו פוטר את שאר משקין. והא דפריך מיין טפי משאר משקין, משום שדרך בני אדם לשרות ביין.

מסורת הש"ס

א) [ע' תוס' סוכה ו. ד"ה אלא], ב) בפירוקין ובסוכה מסיק הש"ס אלא הלכתא נינהו, ג) חולין קיא:.

* * *

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה זה שני וכו' חשובים מרמונים שהרמון כצ"ל ותיבת מתאנים נמחק: (ב) תוס' ד"ה אי הכי וכו' כמלך ובא דלא פריך הכא מיין אלא משום דיין.

* * *

מוסף תוספות

א. בתוס' ר"יש הקשה. ואי"ת לכתוב ארץ חטה וזית ושעורה ר"יל שלא רצה להפסיק בין חטה לשעורה שהם מיני זרעים. ב. בתוס' ר"יש כתב, שאוכלה אחרי הסעודה קודם בהמ"ז במקום תאנים וענבים ומתוך שאינה באה אלא לקינוח סעודה והוי מועט לא רצו לקבוע ברכה לאחריה ולא דמי' לתאנים וענבים דקנות סעודה. ג. בתוס' ר"יש גרים, ורבינו שמואל פי' וכו' (וכ"ה ברפו"י בתוס' שלנו) ואמרינן לעיל טעמא משום ראשתני לעלויא וכיון דמשום חשיבותו אשתני ברכתו אין לנו לבטלה משום ברכת הפת. ד. בתוס' ר"יש כתב, דנמלך הוי דאין אדם שותה מים אלא לצמאו וסברא גדולה היא זו שאם יברכו במים באמצע הסעודה יברכו על כל פעם. ה. בתוס' ר"יש כתב, דכי פריך הכא יין נמי נפטריה פת דוקא מיין שייך לאקשויי הכי משום דזיין אבל מים שאין הפת פוטרת לא ק' ליה מידי משום דלא זייני.

* * *

לעזי רש"י

אובליאי"ש [אובלידיי"ש]. אפיפיות, "וָפלים".

* * *

מוסף רש"י

ארץ שרוב שיעוריה כזיתים. מת ונבילה ולאיסור חלב ודם ופיגול ונותר וטמא וגיד הנשה (סוכה ו.). דבש. כל דבש האמור בתורה דבש תמרים ודאמר התם (בכורים פ"א מ"ג) אין מביאין בכורים כי אם משבעת המינים ולא מתמרים שבהרים ולא מפירות שבעמקים, אלמא פשיטא ליה דהוא דתמרים מז' המינין דהיינו דבש (עירובין ד:) כל מיני מתיקה קריין דבש, ותמרים מיני מתיקה הן (סוכה שם). ככותבת. תמרה (שם). ביום הכפורים. דלא כתיב ביה אכילה אלא אשר לא תעונה, מידי דמייתב דעתיה ותפקע ליה תעניה (שם). הני שיעורין בהדיא מי כתיבי. כלום כתיב בתורה עצם כשעורה וזית המטמא במגע וכן כולם (שם). לאחר הסעודה. כלומר הרגילים לבא לאחר הסעודה, טעונים ברכה בין לפניהם בין לאחריהם. אפילו הביאן בתוך הסעודה, דכיון דאינן לפתן אין הפת פוטרתן (חולין קיא:).